

valy výrazy opovržení – zejména ze strany mládeže – vůči párům, které nezplodily dítě hned po prvním roce manželství. Touha mít dítě – neboť potomstvo bylo v patricijských rodinách zjevným znakem moci a bohatství, a kromě toho bylo v onom nejistém světě jedinou zárukou stáří – byla, jak se zdá, přinejmenším stejně silná jako ho nemít. Vysvětlovalo by to například rozšířené používání kojných (ve 12.–15. století) v rodinách, které na to měly prostředky. Tradiční chování mužů (kteří, jak jsme viděli, bez obtíží spojovali normalnost koitu s aktem rozmnožování) potvrzovala i erotická didaktika: i autoři, maximálně citliví k ženské smyslnosti, kladli za podmínku početí oboustrannou rozkoš, což *a contrario* podporovalo muže v domněnku, že jejich egoistické potřeby nemají žádné následky. Ukazuje se nicméně, že v 15. století byla míra porodnosti přímo úměrná finanční situaci rodiny; bez ohledu na případné antikoncepční metody, věk snoubenců (chudí vstupovali do manželství později než bohatí) ani biologickou potřebovanost, která byla u *minores* nepochybně předčasná.

Podobné domněnky nás tedy vedou k názoru, že antikoncepční metody existovaly, ale spíše u městských než venkovských obyvatel; u *maiores-minores* (první stupínky středního stavu) spíše než v okrajových zónách společenské hierarchie; po dlouhodobějším manželském soužití spíše než bezprostředně po sňatku; v kulturním prostředí dostatečně osvobozeném od vlivu církve a tradiční strnulosti spíše než v malých městech a neurbanizovaných oblastech. Stručně řečeno, na kontrolu plodnosti dbala jen jistá kultivovaná, lehce majetná menšina. Valná většina ostatních žen se musela utíkat k abortivním metodám (ať již podle rad porodních bab nebo bez nich – tyto „andělíčkářky“ však byly pod neustálým dohledem městských rad), z nichž ty nejučinnější (draždivé lektvary či jídla, zadušení plodu v těle matky) jsou zároveň nejbolestivější a nejnebezpečnější; navíc je potřeba použít je včas, aby žena nebyla obviněna z vraždy vlastního dítěte.

Na tyto bolestné zkušenosti bychom neměli zapomínat, bereme-li v úvahu stále se množící příznaky rehabilitace světského života, těla a tělesných rozkoší, k níž začalo docházet ve 13. století. Stále větší důraz se kladl na oblékání a zdobení, na *cultus a ornatus*, na převleky a líčidla, tedy na nejučinnější prostředky ke svádění, k upoutání pohledů i touhy. Erotické využití oděvů, které začalo být patrné již ve 13. století, se ještě umocnilo ve století následujícím, kdy se značně zvýšila hodnota připisovaná tělu a odlišnosti obou pohlaví. Tunika již kolem roku 1400 opisuje tělesné linie, dekolť se otevírá a prohlubuje, tu a tam rozeseť otvory odhalující nahotu a zároveň předstírají, ovšem stále slaběji, snahu o její zahalení. Tuto dialektiku provokace a studu nepoužívají jen ženy (viz kabátce, krátké kalhoty a poklopce); souvisí s tím, že nahé lidské tělo začalo být spojováno s oslavou a radostí, nikoli již s utrpením, hanbou a ponížením. Zachovaly se například miniatury zobrazující veřejné lázně, kde se v kádích objímají muži a ženy a opodál na ně již čekají připravená lůžka, na něž se po koupeli společně odeberou.

Především však uprostřed obchodních či soudcovských čtvrtí zůstával prostor pro domy prodejné (tedy cizoložné) lásky, čímž dávala městská společnost a její představitelé (ať již z řad duchovních či laiků) jasně najevo, že uspokojení sexuálních potřeb považuje za žádoucí na všech společenských úrovních a že tudíž

může nabývat početných či dokonce účtyhodných forem. Příjemné prostřední lázně, kde vedle kádí a lůžek čekal i prostřený stůl, smývalo vinu ze sexuality spojené s uvolněností, odpočinkem a uspokojením chuti; jeho umělecká či literární ztvárnění vyjadřovala od počátku 13. století ideály a sny prostých lidí i aristokratů.

Erotická představitost

Obrovský, dosud neprozkoumaný prostor středověkého erotismu – nebo spíše erotismů – zahrnuje nejrůznější oblasti (traktáty, literární či básnická díla, obrazy, sochy, rytiny, pouliční scénky, více či méně dramatzované), které všechny svým způsobem produkovaly bohatou škálu neřestných fantazií, modelů chování a fyziologických podnětů. Učenci jsou si toho plně vědomi a přiznávají představitost velkých význam; kladou ji někam do prostoru mezi hmotou a duchem. Mniši například ve svých nočních zápasech s ďáblem musí odhánět nečisté představy, nahromaděné v paměti. Erotické fantazie se mohou někdy velmi vzdálit od každodenní skutečnosti, zahrávají si svobodně s reálnými předměty, ale především vytvářejí řád a hierarchii, poskytují útěchu. Normálnost se nachází někde uprostřed, v důvěrně známém a blízkém prostoru. Vzdálené neznámo je zase doménou metamorfóz, kouzel a zázraků. S těmito principy lidského pojetí prostoru se překrývá ještě jiný model, vycházející z teorie o podnebí. Podle ní na jihu převládá chlípnost, na severu brutální síla. Za časů Adalbérona z Laonu si stoupcenci jeho řádu stěžovali na zženštilé způsoby, které přišly z jihu a mají za následek směšování pohlaví; o sto let později byla zase královna Aliénor spolu se svou družinou obviňována z toho, že propaguje nebezpečně lehké kurtoazní mravy Akvitánska. Téměř všichni autoři se shodují na tom, že homosexualita se šíří z islámských zemí (muslimové mají totiž prý obzvláštní sklon k chlípnosti: vždy je k tomu vyzývá sám Mohamed) a že křížové výpravy tuto „chorobu“ roznesly dále. Kristina Pisánská tvrdí, že tzv. „nemoc ze zemí za horami“ (francouzsky „*le mal d'outrre-monts*“, německy v 15. století „*Florentzen*“) v Galii neexistuje; kazatel Guillaume Pépin o sto let později přiznává, že už se objevila díky vojákům, kteří ji přinesli z Itálie. Stejně tomu bylo, podle Brantůma, o něco později i s ženskou homosexualitou.

Dalším obecně sdíleným schématem je myšlenka, že sklon k zvrhlosti se zvyšuje, když se k přirozeným podmínkám připojí bohatství, hojnost a vliv příliš světské družnosti. Avšak ani chudí a pracující nezůstávají v tomto ohledu stranou; podle zastánců počestné umírněnosti prý oplývají zvláštními schopnostmi Krátce řečeno, v této oblasti každý (nebo alespoň každá společenská skupina) zavídá a denuncuje erotismus těch druhých; tím spíše, že nezřídka jsou v různých oblastech Západu aktéři či svědkové duševní nebo tělesné zvrácenosti bdělí, nejprve vyhrožují a pak jednají.

Heretici si prý libují v pohlavní zvrhlosti, chodí někdy i nazí a v noci provádějí kolektivní, ďábelské kopulace, při nichž využívají příslušný druhého pohlaví bez ohledu na věk či přibuzenské svazky. Jejich sexuální apetence je stejně velká jako u Židů, které svou nenasytností předčí už jen malomocní. Vášnivá chlípnost